

המצב התברואי במוס"ח

1. כללי

באפריל 2013 קיבל מבקר המועצה העתקים מפניות של משרד הבריאות המצביעות על ליקויים תברואתיים בשני בתי ספר ביישוב. בעקבות האמור ערך מבקר המועצה ביקורת בנושא.

חוק פיקוח על בתי ספר, תשכ"ט-1969, קובע בסעיף 6 כי "ולא יתן רשיון אלא לאחר שרשות הבריאות אישרה כי אין היא מתנגדת למתן הרשיון מבחינת התברואה". ואילו סעיף 31 קובע "המנהל הכללי או רשות הבריאות רשאים לדרוש מבעל רשיון, בהודעה בכתב, לתקן תוך מועד סביר כל ליקוי בענין הנוגע לבית הספר או לתברואה בו, אם נראה להם כי התיקון דרוש כדי לקיים הוראות חוק זה, התקנות לפיו או תנאי הרשיון; בעל הרשיון חייב למלא אחרי דרישה כאמור תוך המועד הנקוב בה.

על רשות מקומית רובצת אחריות לבטיחות ותקינות מוסדות החינוך, וכך נקבע הוראת קבע 5.1-5.2, כדלקמן:

2. תחומי האחריות של הרשות המקומית/הבעלות

- 2.1 האחריות הישירה לתקינות המתקנים והתשתיות במוסדות החינוך ולעמידתם בדרישות החוק והתקנים מוטלת על הרשות המקומית/על הבעלות.
- 2.2 כל מוסד חינוכי ייבדק פעם בשנה לקראת פתיחת שנת הלימודים, והליקויים והמפגעים יתקנו. המוסד יאושר סופית עד 15 באוגוסט בכל שנה, ואישור הבטיחות יועבר למוסד החינוכי.
- 2.3 באחריות הרשות המקומית/הבעלות להעביר את כל אישורי הבטיחות השנתיים של מוסדות החינוך שברשותה למחוז של משרד החינוך.

לאור המידע שהתקבל ערך מבקר המועצה במהלך אפריל 2013 סיורים בבתי הספר וכן קיים ראיונות עם מנהלת האגף, מנהלת מחלקת חינוך וכן עיינה במסמכים.

1. תקני בניה

2. שירותים

לפי התקן של משרד הבריאות ומשרד הפנים/הוראות למתקני תברואה (הל"ת), מספר חדרי השירותים יקבע, כדלקמן:

א. ילדים

מזרקות	כיורים	משתנות	אסלות	מס' תלמידים	
1	1	1	2	40	סידורים תברואיים נפרדים
2	2	2	2	80-41	
3	3	2	3	160-81	
4	4	3	4	240-161	
1	1	1	1	60	לכל קבוצה נוספת של:

ב. ילדות

1	1	-	2	40	סידורים תברואיים נפרדים
2	2	-	3	80-41	
3	3	-	4	160-81	
4	4	-	6	240-161	
1	1	-	1	40	לכל קבוצה נוספת של:

יש לחשב את מספר המתקנים הדרושים בהתאם ללוח זה ובהתחשב בגודל בית הספר. מיקום חדרי השיחות ייעשה באגפים ובמקומות השונים, כנדרש לנוחיות השימוש.

מבדיקה שערך ב 18.6.2013 משרד הבריאות בביה"ס יגאל אלון נמצא כי לפי מספר התלמידים חסרים במוסד 5 אסלות.

3. תקני ברזיות

חוזר מנכ"ל סב/6(ב) (הוראת קבע) פברואר 2002 של משרד הפנים קובע, כדלקמן:

- (5) ברזיות מי-שתייה תותקנה בקרבת שטחי הפעילויות של התלמידים, במקום מוצל ומרוחק ממעברים ומצירי תנועה. הברזים יהיו מטיפוס סניטארי ללא מגע פה אדם, ויותקנו בתוך שקערוריות בעומק 3-5 ס"מ, כדי למנוע שבירת שיניים.
- (6) מתקן השתייה יאפשר גישה נוחה לתלמידים בני כל הגילים. המרחק בין ברז לברז יהיה 50 ס"מ, לפחות. מספר הברזים יהי לפי שלושה ברזים לכל מאה תלמידים, לפחות. מתקן השתייה לא ירוצף באבן חלקה וכדי, כדי למנוע החלקה. השרת ידאג שהברזים בכל ברזייה יהיו במצב תקין.

מבדיקה שערך ב 18.6.2013 משרד הבריאות בביה"ס יגאל אלון נמצא כי לפי מספר התלמידים חסרים במוסד 4 ברזי שתייה בחצר.

4. תקן מול אכלוס

ביה"ס יגאל אלון, ככל מבנה אחר, נבנה כאשר הוא מתוכנן לאכלס מספר מקסימאלי של אנשים. מספר זה נקבע לאור תקנים ייעודים הקובעים, כדלקמן:

- גודל שטח ביה"ס
- גודל חצר
- גודל כיתה

- גודל ומספר חדרי ספח
- בהתאם להוראות למתקני תברואה מספר חדרי שירותים, ברזיות, מקלחות וכו'.
- מתקנים לצבירת אשפה
- שבילים ומעברים
- מתקני חצר ומגרשי ספורט

נכון לשנה"ל תשע"ג למדו בביה"ס יגאל אלון 595 תלמידים, כאשר ביחד עם הצוותים האדמיניסטרטיביים והפדגוגים, הוא מאכלס כ 650 איש. מהסברים שקיבלנו עולה כי לפני כ 15 שנה הוקמו בביה"ס כיתות נוספות. מבדיקה שערכנו עלו הבאים:

1. במהלך 7 השנים האחרונות גדל מספר התלמידים מ 507 בתשס"ז ל- 595 בתשע"ג.
2. בעוד שמספר התלמידים גדל התשתיות התומכות ובהם שירותים וברזיות נותר כשהייה.
3. למרות שהתקנים מחייבים זאת בפועל ביצעה המועצה הרחבה של מספר כיתות הלימוד בביה"ס, אך לא הגדילה באופן ישיר את חדרי השירותים והברזיות.
4. המועצה לא הייתה מודעת לשינוי בתקנים.

המצב בו המועצה מקיימת מוסד חינוך שאינו עומד בתקנים חושף אותה לסיכונים. חמור לדעתנו עוד יותר העבודה שהמועצה כלל לא מודע לכך שהיא מקיימת בית חינוך במצב הזה. ללא ספק, כפי שציין מהנדס המועצה, התקנים הנזכרים משתנים מעת לעת, אך מציאות זו מחייבת את המועצה בנקיטה הצעדים כדי להבטיח שהמבנים עומדים בהם.

II. תחזוקה וניקיון

5 חט"ב גוונים

5.1 ממצאי משרד הבריאות

ב- 14.4.2013 ערך משרד הבריאות ביקורת בחט"ב גוונים שהעלתה ליקויים תברואתיים, כדלקמן:

1. הפרשות מכרסמים בכל מבנה בית הספר, במטבח, בכיתות במעבדות, במזכירות, מצב שמצביע על נגיעות קשה.
2. במטבח כל הארונות מזוהמים ובתוכם נמצאים נמלים, יש לנקותם באופן יסודי ולשמור על ניקיונם..
3. בשירותים-קירות, רצפה, כיורים ואסלות מזוהמים, יש לנקותם באופן יסודי.
4. מיתקנים למים קרים, קירות ורצפה שצמודים למיתקנים מזוהמים, יש לנקותם.

מצב זה עלול לסכן את בריאות התלמידים.

5.2 ממצאי מבקר המועצה

5.2.1 רמת ניקיון

ביה"ס חייב לשמור על ניקיון ברמה גבוהה, וזאת כדי להבטיח את בריאות התלמידים. כאמור ממצאי משרד הבריאות העלו ליקויים בתחום זה. ב-21.4.2013 ערך מבקר המועצה סיור במוסד בנוכחות מנהל אזור קדימה שהעלה, כדלקמן:



לכלוך בכל רחבי ביה"ס (על הרחבה, במבנים ובחצר), ואף נצפה חתול "אוכל" בשטח ביה"ס.



בסמוך לביה"ס יש באתר בניה (הקמת ביה"ס התיכון) בשטח הגובל עם ביה"ס לכלוך רב וזוהמה, דבר המגדיל את הסיכון לנזקים תברואתיים. יודגש כי אתר הבניה מופעל על-ידי קבלן שהמבצע את העבודות עבור המועצה, כך שגם בגין האמור רובצת על המועצה אחריות, על כל המשתמע מכך.

הממצאים שהעלתה הביקורת, העולים בקנה אחד עם ממצאי משרד הבריאות, מעלים כי רמת תחזוקת וניקיון ביה"ס אינם נאותים.

5.2.2 פחי אשפה

בשטח ביה"ס מפוזרים פחי אשפה. כללי ההיגיינה והניקיון מחייבים כי פחים אלה ירוקנו לפחות פעם ביום, וישמרו סגורים כדי להבטיח שחתולים, זבובים ושאר מזיקים לא יפגעו באיכות החיים במוסד. מבדיקה שערכנו עלו הממצאים הבאים:

תמונה



הליקוי

פחי אשפה חייבים להיות סגורים במכסה, וזאת כדי למנוע מזיקים ומכרסמים. בפועל, **בסיוור שערכנו נמצא כי רוב רובם של פחי האשפה, הן אלה שבתוך מבנה ביה"ס והן אלה שבחצר, אין מכסה (נמצאו 11 פחי אשפה ללא מכסה).**

נמצא פח אשפה לא תקני בחצר (שבור) המלא בפסולת שניכר בה כי היא מונחת שם זמן רב.



הביקורת מעירה כי פחי אשפה, בייחוד אלה שבחצר, חייבים להישמר סגורים. אי הקפדה על הוראות אלה מביאה לכך שהדבר מהווה תרבות לחתולים ומזיקים, שיכולים לפגוע בבריאות התלמידים. כמו כן חובה לרוקן את הפחים לפחות פעם אחת ביום.

5.2.3 מתקן מחזור

בסיור בביה"ס **נמצא כי קיים בחצר מתקן מחזור מזוהם**, כדלקמן:



מתקן למחזור בקבוקי משקה מלוכלך.

לא ברור מדוע יש צורך דווקא במתקן מחזור בבית ספר, הרי המועצה לא אוספת משם את הפסולת הזו למחזור. גם אם יש לך ערך חינוכי אזי בפועל המתקן הזה מהווה מפגע תברואתי. בעקבות הערת הביקורת נמסר כי המתקן יוסר ויסולק מהמוסד.

5.2.4 ארון חשמל

הוראות משרד החינוך מחייבים בשמירה על ארונות החשמל בבית הספר סגורים. וכך קובע "לוחות-משנה יעשו מפח או מחומר פלסטי הכבה מעצמו, או מחומרים בלתי דליקים אחרים, ולא מעץ או מפרספקס. לארונות יהיו סידורי נעילה". מבדיקה שערכנו עולה אין הקפדה על יישום ההוראה האמורה, כדלקמן:



נמצאו בתוך מבנה בית הספר 2 ארונות חשמל שאינם נעולים. יצוין כי קיום של ארונות חשמל ותקשורת פתוחים בחטיבת ביניים מהווה פתח לסכנת התחשמלות, על כל המשתמע מכך.

הביקורת מתריעה כי אי הקפדה על הכללים חושפת את התלמידים, שמטבעם סקרנים, לסכנה.

ו. היבטים בניהול והפיקוח על תקינות ביה"ס

6. אישור חשבונות

לאור הממצאים בקשנו לבדוק את חשבונות חברת הניקיון. הביקורת סקרה את החשבונות ששולמו לחברת הניקיון "שלג לבן" (להלן – "הקבלן") זאת החל משנת 2013.

6.1 הגורם המאשר

אישור חשבונות לתשלום ברשות מקומית יש שתי נפקויות: הראשונה אישור כי אכן העבודה בוצעה או הטובין התקבל לשביעות רצון המזמין (עובד המועצה מקבל השירות) ואישור הדרישה ע"י מורשי חתימה לתשלום. הגורם מאשר התשלום המעיד כי השירות ניתן חייב להיות אותו עובד מועצה שנכח בעת מתן השירות. כמו כן, במקרים בהם עובד זה אינו הממונה על אותה יחידה ארגונית, אזי נדרשת גם חתימתו של הזה.

מבדיקה שערכה הביקורת עולה כי חשבונות חברת הניקיון במוס"ח מאושרים על-ידי מנהלת אגף חינוך ורווחה, זאת למרות שהיא לא נמצאת ולא יכולה להימצא בכל המוס"ח כדי לוודא כי אכן עבודת הניקיון בוצעה כנדרש. יתרה מזאת, גם אם מנהלת האגף מאשר חשבונות אלה על סמך מידע שמתקבל ממוס"ח, אזי אין הדבר תקין הואיל ודיווח זה לא מצורף לחשבונות המוגשים לתשלום. לדעתנו ראוי היה כי גזברות המועצה תדרוש לקבל, כתנאי לאישור החשבונות, אסמכתא מהגורם שוידא בפועל כי השירות ניתן.

6.2 נאותות החיובים

הביקורת בחנה את החיובים האחרונים ששולמו לחברת הניקיון. להלן הנתונים:

מרץ 2013	פברואר 2013	ינואר 2013	
14,036 ₪	15,913 ₪	16,530 ₪	שולם
13	22	26	מס' ימי עבודה
1,017	686	604	תשלום ליום עבודה

מהנתונים דלעיל עולים הממצאים הבאים:

(1) למרות שהתקבלו בתקופה הנזכרת תלויות בכתב ממנהל חט"ב גוונים על רמת הניקיון, לא הוטלו קנסות ו/או הפחתות מהתשלומים ששילמה המועצה לחברה.

(2) בדיקת נאותות החשבונות העלתה כי למרות שהתעריפים שווים בפועל שילמה המועצה כל חודש תשלום שונה בגין יום עבודה.

(3) אחד הנתונים המהותיים לפיהם ניתן לבדוק את נאותות החשבון הוא מספר ימי עבודה. נמצא כי בחשבון שהוגש בגין מרץ 2013, שמחציתו ימי חופש, נשמט הנתון מספר ימי חופש.

ממצאי הביקורת מצביעים על כי הבקרה בנושא אישור חשבונות קבלני הניקיון במוסדות חינוך אינה יעילה.

6.3 חיוב בגין אפריל 2013

כאמור הן משרד הבריאות והן מבקר המועצה העלו ליקויים חמורים המעידים על הזנחה, כגון גללים של מזיקים, בדקנו את דרך אישור חשבון הקבלן. מבדיקה נמצא כי לאור הביקורת של משרד הבריאות ומבקר המועצה נערך על-ידי מחלקת החינוך תחשיב לקנס שיש להטיל על הקבלן, כדלקמן:

סיבת הקנס	תעריף הקנס	כמות	סה"כ הוטל
אי ביצוע שטיפה	100 ₪	10	1,000
אי טיטוא	50 ₪	10	500
אי ניקיון חדרי שירותים	50 ₪	20	1,000
חצר	50 ₪	10	500
		סה"כ	3,000

בפועל הפחיתה מחלקת חינוך את הקנס בחצי וזאת "מאחר והחברה הביאה עובד נוסף ושיפרה את עבודתה ואת מצב הניקיון בביה"ס". יש לתהות על דברים אלה שמעידים להבנת הביקורת על כי מערכת השיקולים שבבסיס החלטה על הטלת קנסות בעייתי, ובכל מקרה הדבר מהווה תקדים בעייתי מבחינתה של המועצה.

7. הפעלת סנקציות

כדי להבטיח כי השירות ניתן ברמה הנדרשת נקבע בסעיף 8 לחוזה ההתקשרות בין המועצה לחברת הניקיון פרק מס' 8 "הפרות וסעדים". סעיף 8.4 בפרק נקבע כי, בין יתר הסעדים העומדים לרשותה, תהא המזמינה (המועצה) זכאית לפיצויים מוסכמים כפורט, כדלקמן:

פיצוי מוסכם	ההפרה
100 ₪ לכיתה	אי ביצוע שטיפת כיתה/מעבדה/משרד
50 ₪ לכיתה	אי ביצוע טאוט כיתה/מעבדה/משרד
50 ₪ לתא שירותים	אי ביצוע ניקוי תא שירותים
100 ₪ לכיתה/משרד/מעבדה	אי ביצוע ניקוי חלונות - לפי כיתה/משרד/מעבדה
50 ₪ לכיתה/משרד/מעבדה	אי ביצוע שאיבת שטיחים - לכיתה/מעבדה/משרד

פיצוי מוסכם	ההפרה
20 ₪ לפח	אי ביצוע ריקון פח אשפה/חולפת שקיות/שטיפת פח אשפה
50 ₪ לכיתה/משרד/מעבדה	אי ביצוע ניקוי אבק לכיתה/מעבדה/משרד
50 ₪ ליום	אי ביצוע ניקוי חצר המוסד
500 ₪ למוסד	אי ביצוע עבודות ניקיון שבועי
1000 ₪ למוסד	אי ביצוע עבודות ניקיון חודשי
1500 ₪ למוסד	אי ביצוע עבודות ניקיון בפגרות/הכנה לפתיחת שנה יל
1500 ₪ למוסד	הערה חוזרת בדבר ליקויים בעבודה ב- 2 דו"חות ביקורת עוקבים לקבלן באותו מוסד
50 ₪ ליום	אי ביצוע ניקוי רחבות ודלתות הכניסה
40 ₪ לשעה	איחור/אי הצבת עובד יומי
100 ₪ למקרה	אי ביצוע ניקוי גנות
100 ₪ ליום	מחסור/איחור באספקת חומרי / אמצעי ניקוי

להטלת קנסות ישנה חשיבות רבה, כדלקמן:

- הטלת קנסות בגין הפרת חוזה מהווה לא רק זכות של המועצה אלא גם חובה. זוהי למעשה אחת הדרכים האפקטיביות בהם יכולה המועצה להבטיח כי זכויותיה מכוח החוזה נשמרות.

- הטלת קנס מחייב בתיעוד של הפרות חוזה מצד הקבלן, מכיוון שכך היכולת להטיל קנסות מעיד על קיומו של מערך בקרה על הקבלן.
 - הטלת קנסות זוהי אחת הדרכים שיכולה להבטיח כי כספי הציבור משולמים לחברה חיצונית אך ורק בהתאם לאיכות השירותים והקיפם בפועל.
- מבדיקה שערכנו עולה כי למרות שהתקבלו תלונות על רמת הניקיון ולמרות הממצאים החמורים המעידים על הזנחה בפועל למן ראשית 2012 ועד למרץ 2013 הוטל על הקבלן רק פעם אחת קנס בגין "יובלים". מעבר לכך, כדלקמן:
- אי ביצוע 8 פעמים שטיפה – קנס בסך 800 ₪
 - 40 איחורים של עובד ניקיון – 600 ש"ח
- הביקורת רואה ממצא זה בחומרה ומעירה, כדלקמן:

1. השימוש בכלי הקנסות לצורך הבטחת אכיפה החוזה כמעט ולא קיים.

2. אין תיעוד להפרות חוזה, שבגינן הוטלו הקנסות. הביקורת מעירה כי העדר מסמכים כנ"ל חושף את המועצה לסיכון בו באם הקבלן יעמוד על זכותו (שכיח בסוף ההתקשרות) אזי העדרכם של מסמכים כנ"ל יכול לעמוד למועצה לרועץ.

3. החשבונות של הקבלן משולמים מבלי שצורפה אסמכתא לגבי הקיזוזים בגין הטלת קנסות. לדעת הביקורת לאור האמור לעיל בסעיף 6 לעיל מן הראוי לשקול קביעת חובה שכזו בנוהל.

אי שימוש בקנסות פוגע לדעת הביקורת ביכולת של המועצה לאכוף את חוזה ההתקשרות עם קבלן הניקיון. לאור המצב התברואי בגוונים, שמעיד על הזנחה, ולאור העובדה שלמרות האמור לא מוטלים ככלל על הקבלן קנסות, על אגף החינוך לבצע בנושא רביזיה ולפעול לתעד את ביצועי הקבלן, וככל שהקבלן מפר את החוזה להטיל עליו קנסות.

8. אחריות מנהל ביה"ס

8.1 הנורמה

חוזר מנכ"ל משרד החינוך מטיל על מנהל בית ספר על יסודי אחריות כוללת לניהול המוסד, כדלקמן:

1 א. מנהל בית-הספר, בשיתוף עם מורי המוסד, חזאג לעיצוב דמותו ולקביעת דרכי החינוכית של המוסד שהוא ממונה עליו, בהתאם למטרות החינוך שנקבעו על-ידי משרד החינוך התרבות והספורט ובהתאם ליעדים שנקבעו למוסד על-ידי הבעלות.
 ב. המנהל עושה להעמקת המחשבה הפדגוגית בבית-ספר, ומתפקידו ליזום, לתכנן ולבצע הצעות לשיפור שיטות ההוראה והחינוך.
 ג. אחראי מנהל בית-הספר בפני משרד החינוך התרבות והספורט ובפני בעלות בית-הספר למהלך התקין והסדיר של הלימודים, לפעולות החינוכיות והחברתיות, לשמירת רכש בית-הספר ולפעולות הכספיות בתחום שנקבע לו על-ידי בעלות בית-הספר.
 מנהל בית-הספר הוא החותם על כל המסמכים שבתחום פעולתו המחייבים את בית-הספר, ובייחוד על תעודות גמר ועל תעודות מעבר לסוגיהן.

8.2 פעולות מנהלת ביה"ס

משיחה שקיימנו וממסמכים שקיבלנו עולה כי מנהלת חט"ב גוונים התריעה פעמים לא מבוטלות בפני מנהלת מחלקת החינוך על כי רמת הניקיון במוסד אינה נאותה, אך בפועל לא נעשה הרבה, והרי הדיווח של משרד הבריאות מצביע כאמור על הזנחה מתמשכת.

בפועל הואיל ומנהל המוסד נטול סמכויות כל שבכוחו לעשות הוא לפנות למנהלת מחלקת החינוך, וכך הוא עושה.

9. אחריות המועצה

9.1 הנורמה

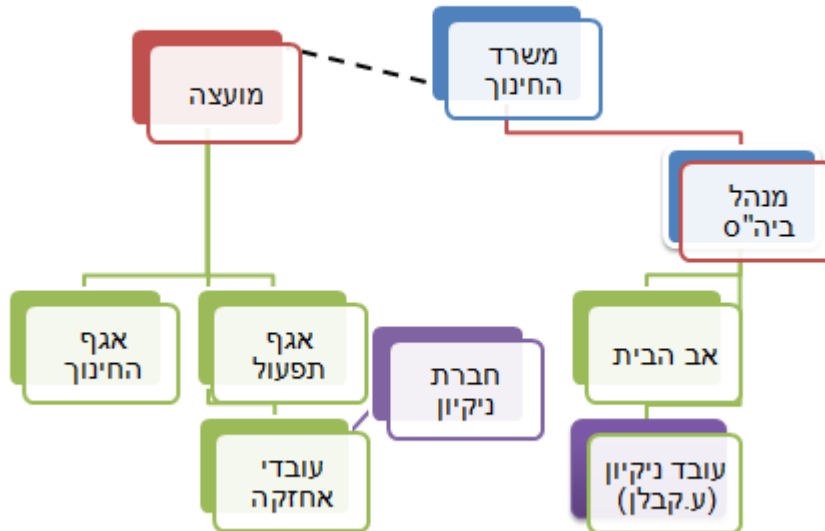
האחריות לתקינות המוסד נשענת בעיקר על הרשות המקומית, כדלקמן:

הנהלת מוסד החינוך, הנהלת המחוז, הרשות המקומית (או הבעלות) וגורמים חיצוניים אחרים יקיימו פעולות לניטור מפגעי בטיחות באופן הזה:

- א. הנהלת מוסד החינוך
 - 1) תעודד ותפעל להעברת דיווחים אודות מפגעי בטיחות ומצבי סיכון מצד מורים, מחנכים, אחראי הפעילות, מורים ומדריכים מקצועיים, מורים תורנים וחניכים תורנים, אב הבית ובעלי תפקידים מנהליים.
 - 2) תעודד ותפעל לקיום סיורי בטיחות שיקוימו על ידי סגל ההוראה והסגל המנהלי.
 - 3) תעודד ותפעל לקיום סיורי בטיחות של ועדת הבטיחות המשותפת.
- ג. הרשות המקומית (הבעלות)
 - 1) תפקח ותקיים ביקורות בטיחות במוסדות החינוך, תתריע אודות קיום מפגעי בטיחות ותתקן את המפגעים שאותרו.
 - 2) תפקח על ביצוע נאות ובטיחותי של שיפוצים ותוספות בנייה במוסדות החינוך.
 - 3) תקבע סדרי דחיפיות ועדיפויות לתיקון מפגעי בטיחות ולטיפול בהם.
 - 4) תשתתף במבדקי בטיחות של יועץ הבטיחות וממונה הבטיחות בלשכה המחוזית.
 - 5) תפקח על הסעות תלמידים במוסדות החינוך באותם מוסדות שבהם מתבצעות הסעות מרוכזות.

9.2 מבנה ארגוני

בכל הקשור לניקיון ותחזוקת מוסדות חינוך פועלים אורגנים שונים, כדלקמן:



כפי שניתן ללמוד מהתרשים דלעיל על תחזוקת מוסדות חינוך מופקדים הבאים:

משרד החינוך

- משרד החינוך – אחריות עקיפה
 - מנהל ביה"ס - עובד המשרד שלו אחריות ניהולית.
 - אב הבית – עובד מועצה הכפוף מנהלתית למנהל בית הספר

מועצה

- המועצה – אחריות ישירה
 - אגף החינוך – אחריות על ניהול האמצעים במוס"ח
 - אגף התפעול – היחידה במועצה המפקדת על עובדי התחזוקה וחברת הניקיון

כפי שניתן לראות מצב זה מקים אובייקטיבית קשיים פונקציונאליים הפוגעים ביכולת לקיים מערך תחזוקה יעיל, כדלקמן:

- i. אב הבית שהנו עובד מועצה, כפוף למעשה לעובד משרד החינוך.
- ii. אגף החינוך המופקד בפועל על תחום תחזוקת מוס"ח אינו בעל ידע ו/או כלים.
- iii. האורגן במועצה לו יש את הידע והאמצעים בתחום התחזוקה והניקיון, אגף התפעול, אינו מעורב ואינו מטפל בתחום זה במוס"ח.
- iv. הואיל וחברת הניקיון עובדת מול אגף התפעול, שכאמור אינו מעורב בתחזוקת מוס"ח, יוצא כי בפועל היכולת לכפות מדיניות על חברת הניקיון אינה גבוהה.

9.3 אב הבית

ע"פ קובץ עיסוק של משרד הפנים תפקידו של אב הבית הוא "שמירה על רמת תחזוקה נאותה ועל הניקיון ברחבי בית הספר". במסגרת תחום אחריותו מופקד העובד על "ביצוע סיורים ברחבי בית הספר לאיתור ליקויים ויידוא הטיפול בהם, פתיחה

של שערי בית הספר ונעילתם, אספקה של ציוד מתכלה ובלתי מתכלה לכיתות, התקנה של מכשירי טלוויזיה ומכשירי DVD בכיתות, ביצוע עבודות ניקיון וחצרנות". כפיפותו של עובד זה היא למנהל מחלקת חינוך. הליקויים שנמצאו בתחום הניקיון והבטיחות מעידים כי בפועל הפיקוח על אב הבית אינו יעיל. לכך יכולות להיות השלכות שונות, כדלקמן:

- i. אין אדם בבית הספר הבוחן את תפוקת אב הבית ומקיים על עבודתו פיקוח יעיל.
- ii. הואיל ומחלקת החינוך אינה גורם מקצועי בתחום התחזוקה, אין לה כלים כדי לקיים על אב הבית פיקוח יעיל.
- iii. בהעדר פיקוח יעיל אין הבטחה כי ההחלטות בתחום התחזוקה נעשות באורח המבטיח חסכון בכספי מועצה.

לדעת הביקורת המצב מחייב ברביזיה, ובכל מקרה לא ניתן לדעתנו להישען על הפיקוח שמקיימת מנהלת ביה"ס, אשר כאמור הנה אשת פדגוגיה וככזו מטבע הדברים נעדרת כלים ויכולת לפקח ביעילות על עובד זה.

9.4 אגף החינוך

הואיל ומדובר במוסדות חינוך אזי גם תחום תחזוקה וניקיון מוסדות אלה מצוי באחריות מחלקת החינוך. כך תקציב תחזוקת מוס"ח מצוי בידי מחלקה זו. בפועל מחלקה זו כוללת עובדים שהנם מנהלים בתחום האדמיניסטרציה הפדגוגית ואינם אנשי תחזוקה או בעלי ידע בתחום זה. מכיוון שכך, לא זו בלבד שאין הבטחה כי תחום זה מנוהל בצורה מיטבית אלא בהעדר ידע/ניסיון לא ניתן, ללא גיוס כ"א מתאים, להבטיח כי ידע שכזה יהיה בנמצא.

המצב בו מצד אחד, סמכויות הניהול והתקציב מצוי בידי אגף החינוך, ומן הצד השני אין בידי אורגן זה ידע מתאים, מביא למצב שאינו מיטבי. הביקורת קיימה שיחה עם מנהל האגף ומנהל מחלקת החינוך ובקשה לדעת כיצד הם רואים את הדבר והאם לדעתם ניתן להוציא תחום זה מידם. הטיעונים שנשמעו לא הציגו כיצד במצב הקיים ניתן לקיים את תחום התחזוקה במוס"ח בצורה מיטבית.

10. הפיקוח והבקרה

10.1 הנורמה

סעיף 14 לפקודת החינוך [נוסח חדש], תשל"ח-1978 מטיל על המועצה אחריות, בכל הקשור לבתי ספר, כדלקמן:

(א) רשות חינוך מקומית תהא אחראית, משדרש זאת הממונה, לפתיחת בית ספר חדש ולקיום מלא או חלקי של בתי הספר הקיימים בתחומה, למעט בתי ספר של עדה ובתי ספר פרטיים.

תקנה 59 לתקנות החינוך מטילות על הרשות המקומית חובה לבצע כל אשר נדרש כדי לקיים בתי ספר, כדלקמן:

לבקשת המנהל ובכפוף להוראות תקנה 63, תמלא רשות החינוך המקומית את התפקידים דלקמן ביחס לכל בית ספר ציבורי באזורה:-

(א) תספק ע"י קנייה, שכירות או באופן אחר אדמה לבניני בתי ספר ולמגרשי משחקים;

- (ב) תשכור, תבנה, תתקן ותשנה בניני בתי ספר ;
 (ג) תסדר מגרשי משחקים ;
 (ד) תסדר הספקת מים מספקת ללא תשלום ;
 (ה) תסדר נוחיות ומכשירים סניטריים והיגייניים ;
 (ח) תספק לכל מקום מכשירים ורהיטים של בתי-ספר ע"י הפירוטים המאושרים ע"י המנהל ;

10.2 אפקטיביות הפיקוח

כפי שניתן לראות מהוראה חוק אלה ומניתוח האחריות של מנהל ביה"ס ושל מחלקת החינוך כל אחד מהפונקציות האלה צריך להפעיל, בתחום זה של תחזוקת ביה"ס, פיקוח ובקרה. אך האחריות של המועצה לבטיחות ותקינות מוסדות החינוך לא רובצת עליה רק מהוראות אלה, אלא גם מכוח היותה בעלי המוס"ח. לאור האמור לעיל ולאור הממצאים שהעלנו פנתה הביקורת ובקשה ללמוד כיצד פועלת הבקרה שאמורה המועצה להפעיל, להלן הממצאים:

1. המצב בו במשך שנים מצוי בית ספר בתת תקינה של שירותים וברזיות מעיד לדעתנו כי לא קיים בתחום זה פיקוח.
 2. המצב בו ידוע לאגף החינוך כי רמת הניקיון בבית ספר אינה ראויה, לא מביא לשינוי, מצביע כי הבקרה על תחזוקת מוס"ח אינה יעילה.
 3. ההזמנה בבית הספר מצביע על כשל בבקרה שמפעילה המועצה. וגם כאשר משרד הבריאות התריע נמצא, בביקורת שערך שבוע לאחר מכן מבקר המועצה, כי המצב התברואי של ביה"ס אינו נאות.
 4. האורגן לו האחריות לתחום ניקיון ותחזוקת מוסדות חינוך הוא אגף הרווחה והחינוך, זאת בעוד שקבלן הניקיון ועובדי התחזוקה כפופים לאגף תפעול.
- הממצאים דלעיל מצביעים על כך כי לא זו בלבד שהפיקוח והבקרה בתחום תחזוקת מוס"ח אינו יעיל, אלא שאין לאגף החינוך כלים אפקטיביים שיכולים לאפשר לו לפעול בצורה יעילה בתחום זה.

11. סיכום ומסקנות

בעקבות ממצאי ביקורת שערך משרד הבריאות בשני בתי ספר בישוב ערכנו באותן מוסדות ביקורת מטעמנו. הביקורת העלתה כי קיימים מפגעים תברואתיים בבתי הספר גוונים ויגאל אלון. בביקורת העלתה הביקורת את המסקנות הבאות:

- א. המועצה מעמידה לרשות בתי הספר משאבים לא מבוטלים כדי להבטיח את ניקיון ברמה הנדרשת, כך, בכל יום יש במוסד, כך נמסר, עובד ניקיון. גם האכסניה עצמה נראית כראויה להפעלת מוסד חינוך. ברם, כך מתרשמת הביקורת, השימוש במשאבים המוקצים לניקיון על-פניו אינו יעיל, דבר שמביא אף ליצירת מפגעים.
- ב. מעיון במכתבים שהוצאו על-ידי מנהלת חט"ב עולה כי זו התריעה פעמים לא מבוטלות בפני מנהלת מחלקת החינוך על כי רמת הניקיון במוסד אינה נאותה, אך כאמור בפועל לא נעשה הרבה, והרי הדיווח של משרד הבריאות מצביע כאמור על הזנחה מתמשכת. עוד בולטת לחומרה העובדה כי למרות ששרד הבריאות מתריע,

מבקר המועצה עורך שבוע לאחר מכן ביקורת ועדין עולה כי המצב התברואי של ביה"ס אינו תקין.

ג. המצב האמור בו קיימים מפגעי תברואה בחט"ב גוונים בעייתי עוד יותר עקב שכנותו לביה"ס היסודי ניצני השרון (קו אווירי של פחות מ 20 מ'). מעבר לאמור חשוב לציין כי אי שמירת ביה"ס נקי ברמה הנדרשת יכולה להשית באופן טבעי על המועצה עלויות נוספות בגין הדברה וכיז'ב.

ד. המצב התברואי הירוד של חט"ב גוונים, יכול להצביע לדעת הביקורת על כי:

1. אין לאחראי על הניקיון בבתי הספר שליטה על הנעשה.
 2. הפיקוח הלא יעיל על הקבלן יכול להצביע על ניצול תקציבי לא אופטימאלי.
 3. אישור חשבונות הקבלן נעשים לא בהכרח ע"פ המצב בשטח, והראיה שנמצא שמצב הניקיון בכמה מוס"ח לא שפיר ולמרות זאת כמעט ולא נעשה שימוש בסמכות המועצה להטיל קנסות.
 4. אין לאגף החינוך, הגורם המופקד על תחום תחזוקת מוס"ח, כלים ו/או ידע מתאים לנהל תחום זה באופן יעיל ואפקטיבי. יובהר כי למחלקת החינוך ידע ומומחיות בתחום האדמיניסטרציה הפדגוגית ולא בתחום תחזוקת מבנים.
 5. אין לאגף/מחלקת החינוך כלים כדי לפקח על עובדי/ הניקיון ולתת להם הוראות בשוטף, במוס"ח.
 6. הגם שיש התרעות של מנהל מוסד (כמו שארע כאמור חט"ב גוונים) במצב הקיים בו אגף החינוך מופקד על הנושא וכאמור אין בידו כלים לכך, המצב אינו שפיר.
 7. במצב הקיים אין הבטחה כי הליקויים הנזכרים או דומים להם שיתרחשו אכן יטפלו/ימוגרו באופן יעיל ואפקטיבי.
- ה. ממצאי הביקורת מצביעים, כדלקמן:
- **תחום תחזוקת מוס"ח מנוהל באורח לא יעיל ואף במצבים מסוים כפי שראינו לא אפקטיבי. למעשה תחום זה מנוהל באורח שכזה לאור העובדה שאין לאגף החינוך כלים, ידע ומומחיות בתחום תחזוקת מבנים.**
 - **בעוד שכאמור אין ברשות אגף החינוך ידע שכזה, למרות שהוא מופקד על כך בפועל, יש במועצה יחידה ארגונית שיש לה ידע, כוח אדם ומקצועיות בתחום תחזוקת מבנים – אגף התפעול.**
 - **מתשובות והסברים שקיבלה הביקורת ממנהלת אגף החינוך וממנהלת מחלקת החינוך, לא מצאנו טעמים מהותיים כלשהם לפיהם יש למרות החסרונות הללו להמשיך במצב הקיים.**

להלן ההמלצות

11.1 יש להעביר את תחום תחזוקת מוס"ח לאגף התפעול.

11.2 יש לתקן לאלתר את כל הליקויים שנמצאו.